

УДК 316.37:130.122

ДУХОВНІСТЬ І ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ УКРАЇНИ В ТРАНСФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Целякова О.М. (м. Запоріжжя)

Анотація

У статті йде мова про сучасний духовний стан українського суспільства, який можна охарактеризувати як мімікрію духовності – імітацію духовності, при якій традиційні цінності змінюють свій зміст або втрачають його взагалі. Духовність – це здатність сприймати світ через духовні параметри, а також здатність підпорядкувати свої життєві устремління вищим аксіологічним настановам конкретної культури. У суспільстві, де основною цінністю стає свобода, доведена до абсурду аж до «свободи від совісті», не може бути єдності, не може бути стабільності, не може бути процвітання. У статті аналізуються основні ціннісні пріоритети молоді та студентів, що змінюються під впливом внутрішніх змін в Україні та зовнішніх факторів, зокрема, глобалізації, інформаційної революції, міграційних процесів, становлення ринкових відносин та демократизації.

In the article there is the question about the modern spiritual state of Ukrainian society, which can be described as mimicry of spirituality – imitation of spirituality at which traditional values change the maintenance or lose him in general. Spirituality is ability to perceive a world through spiritual parameters; and also ability to subordinate the vital aspirations to higher options of concrete culture. In society, where freedom carried to the point of absurdity up to «freedom from a conscience» there can be no unity as a common value, there can be no any stability or prosperity. The main value priorities of students and youth that are changing due to the influence of inner Ukrainian transformations as well as outer ones such as globalization, informational revolution, migration process, market relations formation and democratization are analyzed in the article.

Ключові слова

ДУХОВНІСТЬ, ДУХОВНА КУЛЬТУРА, ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ, ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК, ДУХОВНИЙ ПРОСТІР, ДУХОВНЕ ЖИТТЯ, ТРАНСФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО, ГЛОБАЛІЗАЦІЯ

Актуальність теми дослідження

Проблема формування духовних цінностей студентської молоді є досить актуальною в наш час. Як свідчить практика, студенти виступають як активна сила політичних змін і залежно від того, які цінності вони вносять у ці зміни, яку культуру впроваджують, багато в чому буде залежати майбутнє суспільства, його культура, напрями трансформацій. Суспільство зацікавлене в тому, щоб ці цінності і

культура були демократичними. Їх формування – завдання актуальне і таке, що потребує нагальної уваги.

Проблема духовності і ціннісних орієнтацій досліджувалась такими видатними філософами як Е.Лібанова, М.Бердяєв, С.Франк, П.Флоренський, В.Соловйов, В.Андрущенко, Л.Губерський, М.Михальченко, І.Надольний, В.Пазенюк, В.Шинкарук, В.Воронкова, В.Бех, М.Михальченко, В.Кононенко, В.Кремень, П.Ситник, В.Трощинський, С.Чукот, В.Скуратівський.

Мета статті: проаналізувати сучасний стан духовної культури українського суспільства; основні ціннісні пріоритети молоді та студентів, що змінюються під впливом внутрішніх змін в Україні та зовнішніх факторів, зокрема, глобалізації, інформаційної революції, міграційних процесів, становлення ринкових відносин та демократизації; дати аналіз основних проблем духовної культури суспільства.

Вступ

Духовна культура формується в суспільстві разом з накопиченням досвіду поколінь, що передається, зберігається і збагачується новими надбаннями людства. Нове нерідко суперечливо уживається зі старими цінностями, це може призводити до конфлікту поколінь, цінностей, народів. Українське суспільство є суспільством трансформаційним, яке орієнтовано на нові пріоритети, центром, яких виступають демократичні цінності. На жаль, частина молоді орієнтована на західні цінності, «духовність» яких має досить умовний характер, все це негативно позначається на свідомості молоді.

Від того, наскільки молоде покоління – національно свідоме, патріотичне, готове взяти на себе відповідальність за розвиток і збереження духовності та культурних здобутків української держави, активно і конструктивно приєднатися до суспільних процесів, наскільки ініціативно воно бере участь у процесі соціально-економічних і політичних перетворень, значною мірою залежить доля країни, її національні інтереси.

Обговорення проблеми

«Вічна» проблема духовності особливо актуалізується у кризові періоди історії, коли принципово нові життєві явища та обставини коригують способи і засоби життєвого вибору і соціального самовизначення індивідів. Радикальні зміни, які переживає сьогодні Україна, є саме таким етапом. А це означає, що проблеми духовності мають набути статусу найважливіших. Актуальним завданням стає пошук духовних основ людської спільності.

Поняття «духовність», «духовний» сьогодні вживають на кожному кроці. Публіцистика закликає до формування «духовних основ» життя і суспільства, зростання національної самосвідомості, гуманітарні науки спрямовані на формування «духовного розвитку особистості». Зняття ідеологічної анафеми з церкви прискорило процес відродження духовності в її релігійно-конфесійному розумінні.

Цей же термін застосовується для характеристики внутрішнього, суб'єктивного світу людини. Ми кажемо: «духовний світ особистості». Однак закономірно постає запитання: що належить до цього світу, за якими критеріями визначається його наявність, а тим більше розвиток? Чи вичерпується культурою мислення, рівнем і якістю знань, розумністю і раціональністю зміст поняття «духовність», а освітою — шлях її набуття? Мабуть, ні. Втім, без усього переліченого духовність не існує. Не формується вона і через вивчення основ наук. Тобто, сфера духовності ширша за обсягом і багатша за змістом, ніж те, що пов'язане зі сферою раціональності [4].

У культурно-антропологічному контексті введення поняття духовності необхідне для визначення не тих утилітарно-прагматичних цінностей, котрі мотивують поведінку людини та її внутрішнє життя, а цінностей, на основі яких вирішуються смисложиттєві проблеми, що звично виражаються для кожної людини (різного рівня і типу освіченості) в системі «вічних питань» людського буття. Хто я, навіщо прийшов у цей світ, яке моє місце в ньому, який смисл мого існування, на основі яких цінностей я повинен зробити вибір власного життєвого шляху, визначити мету і смисл діяльності, за якими критеріями та яким чином можна вдосконалювати мою особистість? Перелік цих питань можна продовжити, у тій чи іншій формі вони постають перед кожним. Складність пошуку відповідей на них полягає в тому, що, хоча вони мають «загальнолюдську» основу, щоразу, в історичному часі та просторі, кожна людина відкриває їх заново для себе і вирішує по-своєму. На цьому шляху здійснюється духовне зростання особистості, набуття нею духовної культури.

Духовний простір людини, як і простір духовної культури, завжди включав у свою побудову вертикаль, що розділяла сакральне і буденне, земне і небесне, верх і низ (М.М. Бахтін), добро і зло. Шлях духовного освоєння інтерпретувався як сходження шляхом набуття істини, добра і краси та інших найвищих цінностей. На цьому шляху визначались творчі здатності людини мислити і діяти не тільки заземлено, вузькоутилітарно, функціонально, а співвідносити свої дії і цінності з моральними та естетичними критеріями, з чимось позаособистим, що утворює «світ людини», в якому є різні іпостасі — «людина у світі», де вона діє, живе, шукає своє місце, і «світ у людині», як її внутрішній, суб'єктивний процес осмислення і переживання свого буття і взаємовідносин зі світом речей, людей, знаково-символічних систем культури і цінностей [6, с.347].

Ці два світи, дві реальності існують у напруженому і суперечливому співвідношенні, обидва кидають виклик людині, породжують завдання і проблеми, які людина повинна розв'язати, реалізуючи свій вибір. Якщо перший світ досить широко досліджується в різних видах наукового знання, то другий — суб'єктивна реальність, багато в чому ще недосліджена сфера. В усякому разі, можна сказати, що знання «про світ об'єктів» за обсягом і, тим більше за рівнем точності, переважають

сферу знання про саму людину, людину внутрішню, про її суб'єктивну реальність. Така дисгармонійність і у сфері науки, і в сфері освіти закладає цілу низку протиріч у процес формування людини як духовної істоти, наділеної здатністю творити за законами істини, добра і краси. У цьому контексті духовність є інтегративною якістю, що належить до сфер смисложиттєвих цінностей, які визначають зміст, якість і спрямованість людського буття та «образ людський» у кожному індивіді [13,с.154].

У сфері духовного життя людиною здійснюється осмислення й вибір ідеалів та цінностей. Проблема духовності — це не тільки окреслення найвищого рівня освоєння людиною свого світу, ставлення до природи, суспільства, до інших і самої себе. Це проблема виходу людини за межі вузькоемпіричного буття, подолання себе «вчорашньої» у процесі поновлення і вдосконалення, сходження особистості до своїх ідеалів, цінностей і реалізації їх на життєвому шляху. Отже, це проблема життєтворчості.

Звично все це концентрується у процесі набуття совісті як внутрішньої основи самовизначення особистості. Совість — категорія моралі і мораль є визначальною основою духовної культури особистості, що задає міру і якість свободи самореалізації людини. Такий підхід передбачає побудову ієрархії структур за шкалою «найвищі форми духовності — бездуховність». Логічним висновком із цього є діяльна установка на духовне формування людини шляхом залучення її до тих «духовних цінностей», які займають у цій шкалі найвище положення. Духовне життя постає тут як постійне сходження до вершин духовності.

З такої позиції життєвий досвід індивіда, унікальна ситуація його буття у світі не відіграють істотної ролі в його «справжньому» духовному розвитку, адже духовні абсолюти байдужі до випадковостей емпіричного існування і потребують звільнення від усіх несуттєвих, спонтанних, одиничних характеристик буття. Тим самим природний життєвий процес втрачає для людини статус інстанції, в якій вона може себе органічно самовизначати. Свою «справжність» вона починає шукати в духовній сфері, яка є байдужою до її унікальності [4].

Усі духовні системи минулого являли собою більш чи менш впорядковані образно-символічні комплекси і групувалися навколо центрального символічного ядра, яке втілювало в собі уявлення про абсолют. А він тлумачився як реальне суб'єктивне начало космосу, що задає масштаб і смисл людського існування. Становлення нової духовної парадигми супроводжувалося руйнуванням попередньої довіри до безпосередніх даностей свідомості і спробами реінтерпретації абсолюту. Поступово його починають розглядати не як самоціль, а як перетворення, відображення тих чи інших реалій людського буття. У нових раціоналістичних системах не залишається місця для Бога, на його місце ставиться всезагальна людина. Руйнується саме уявлення про абсолют, але він як емоційно-символічне ядро не зникає, а переноситься на ту чи іншу сферу дійсності, узгоджуючись з конкретними

історичними цілями. Таким чином, з одного боку, стверджується фіктивність інтуїції абсолютного, а з другого — саме інтуїція використовується для надання максимальної культурної значущості тим чи іншим об'єктам соціального світу [12,с.237].

Перетворення індивіда на самостійного і суверенного суб'єкта суспільного процесу спричинило зростання значення таких форм раціональності, в основі яких лежить доведене, побудоване на свідомому виборі уявлення про світ, котре відбиває досвід індивідуальної діяльності. Розвиток форм духовної активності відкрив перед людиною внутрішні, не помічені раніше механізми духовної діяльності.

Кожне нове покоління йде в життя зі своїми пріоритетами, кожна молода людина прагне утвердити себе в якості автономного суб'єкта суспільної та індивідуальної життєдіяльності, а тому обирає власні пріоритети, які нерідко різняться від провідних в даному суспільстві. Кожна молода людина, з одного боку, успадковує духовне багатство попередніх поколінь, їхні традиції, вірування, звичаї, мову, культуру, а з іншого боку проходить процес усвідомлення володіння цим духовним багатством та формування соціальної, етнічної самоідентифікації. Це відбувається під впливом соціального середовища молодої людини, культури, освіти, виховання і самовиховання. Оптимальне поєднання цих факторів обумовлює процес соціалізації, наскільки успішним він буде. У цьому контексті можна побачити роль освіти і виховання. Завдання сучасної освіти – поширення її впливу на розвиток духовної культури особистості, що в підсумку стає основою формування і становлення особистості.

Спосіб життя студентської молоді сприяє перетворенню духовних цінностей суспільства у внутрішні, притаманні молодому поколінню чесноти, риси характеру. Вибір і досягнення демократичних цінностей, що пропонуються суспільством, зумовлені їхньою особистісною значущістю, тобто тим, чи є вона цінністю для самої особистості і чи сприятиме вона досягненню мети. З огляду на це з-поміж однаково підкріплених духовних цінностей студентська молодь завжди обирає лише ті, які оцінюються нею як потрібні об'єкти, мета та засоби задоволення власних потреб. Пройшовши через її досвід, одержавши практичну перевірку та підтвердження потрібності, доцільності й корисності, такі цінності закріплюються як ціннісні орієнтації молодіжного середовища.

Роздивимось докладніше поняття „ціннісні орієнтації”. Ціннісні орієнтації – це елементи внутрішньої (диспозиційної) структури особистості, сформовані і закріплені життєвим досвідом індивіда у ході процесів соціалізації і соціальної адаптації, які відокремлюють суттєве від несуттєвого для даної людини через прийняття або не прийняття особистістю певних цінностей, які усвідомлюються в якості змісту і основних цілей життя, а також ті, які визначають припустимими засобами їх реалізації. У диспозиційній структурі особистості ціннісні орієнтації

утворюють вищий (як правило, усвідомлені – на відміну від соціальних установ) рівень ієрархії прихильності до певного сприйняття умов життєдіяльності, їх оцінюванні і поведінки як в актуальній (тут і зараз), так і довгостроковій (перш за все) перспективі. Ціннісні орієнтації найбільш чітко експлікуються у ситуаціях, які потребують відповідальних рішень, які тягнуть за собою значні наслідки і зумовлюють подальше життя індивіда. Ціннісні орієнтації забезпечують цілісність і стійкість особистості, визначають структуру свідомості, програми і стратегії діяльності, контролюють і організують мотиваційну сферу, інструментальні орієнтації на конкретні об'єкти і (або) види діяльності і спілкування як засіб досягнення мети. Таким чином, ціннісні орієнтації – це, перш за все, надання переваги або відмова від певного змісту як життєвоорганізуючих початків і готовність поводити себе з ними відповідно. У цьому випадку, зміст який вкладається у поняття „ціннісні орієнтації”, відповідає первинному значенню слову „орієнтація”, як визначення свого розташування у просторі. Ціннісні орієнтації, відповідно, визначають: загальну спрямованість інтересів і прагнень особистості; ієрархію індивідуальних вподобань і зразків; цільові і мотиваційні програми; рівень вподобань; уявлення про дійсне і механізми селекції за критеріями значимості; міру готовності і рішучості (через вольові компоненти) до реалізації власного „проекту” життя. Ціннісні орієнтації мають прояв через оцінки, які людина дає собі, іншим тощо, через її вміння структурувати життєві ситуації, приймати рішення і виходити з проблемних і конфліктних ситуацій, через лінії поведінки, які обираються в екзистенціальних і морально значимих ситуаціях, через вміння завдавати і змінювати домінанти особистісної життєдіяльності.

Особистісні кризи (часто додатково провокуються кризами соціальними) викликають, як правило, необхідність у підтвердженні або переусвідомленні систем ціннісних орієнтацій, подолання протиріч, які виникають в них, бо пов'язані зі зміною векторів активності, пересамеоідентифікацією і рефлексією міри самореалізації. У цих випадках успіх у вирішенні криз та мінімізації втрат залежатимуть від ступеню відрефлексованості, динамізму і відкритості ціннісних орієнтацій. Цілісність і несуперечливість системи ціннісних орієнтацій є показником стійкості і автономності особистості. Відповідно протиріччя у системи цінностей свідчать про маргинальність особистості, що фіксується на не здатності людини оцінювати і приймати рішення або навпаки здатність мислити тільки стереотипами.

Проблема ціннісних орієнтацій потребує свого суттєвого переосмислення в умовах сучасних динамічних соціальних систем, які передбачають одночасне самовизначення людини у різних локусах культурного простору, які підпорядковуються різним культурним нормам і завдаються, відповідно, різними цінностями, які не завжди співвідносяться поміж собою. Таким чином, ключ до розуміння ціннісних

орієнтацій слід шукати не у суб'єкт –об'єктних відношеннях людей, а в інтерсуб'єктивних .

Розглянемо ціннісні орієнтації молоді (студентства). Для даної групи характерна спрямованість на майбутнє, а їх фізичні і розумові здібності, які створюють певну впевненість в собі, що нерідко перетворюється на самовпевненість. Разом з тим молоді притаманна характерна для даного віку переоцінка цінностей, їх моральні погляди тільки складаються і структуруються. В аналізі складних явищ оточуючої дійсності їм часто не вистачає гнучкості і життєвого досвіду старших поколінь. Саме тому відсутність достатнього досвіду, юнацький максималізм, велика емоційна збудженість роблять цей період в житті досить складним, проте саме в цей період уточнюються ціннісні орієнтації. Досить велику роль у формуванні цінностей у молоді відіграють дорослі, вони надають підтримку для вдосконалення власної системи саморегуляції, розвитку самостійності і цілеспрямованості молодого покоління. Знання про навколишній світ і відомості про основи моралі об'єднуються у свідомості студента в єдину картину. Це сприяє зміні системи моральної саморегуляції молоді, яка стає більш повною, гнучкою, осмисленою. Переконавання, які формуються на основі наукових знань і життєвого досвіду, все більш стають головними орієнтирами поведінки і обумовлюють відносну самостійність, незалежність від ситуаційних впливів. Якщо провести дослідження ціннісних орієнтацій даної вікової групи, то виявиться така закономірність – юнаки на перше місце ставлять свої захоплення та інтереси, кар'єру та професію, гроші, а дівчата - взаємовідносини з протилежною статтю, сім'ю, здоров'я в родині. В цих особливостях перш за все має прояв соціальне очікування

Сьогодні, на початку XXI ст., розвиток і світогляд молоді зазнав великих змін. Порівняно з попередніми роками молодь стає більш розкутою та самостійною, починає орієнтуватись в сучасному суспільстві. Але не завжди самостійність позитивне явище, адже стикаючись з доволі сумними реаліями життя підлітки стають цинічними та байдужими до навколишнього світу, погіршуються їх взаємини з батьками. Звісно, що зараз змінились й життєві цінності нового покоління, якщо років 10-20 назад головним було навчання, ставлення до оточуючих людей, то зараз молодь не дуже цікавить думка їх батьків та друзів, більш помітними стали егоїстичні спрямування молоді.

Існує багато стереотипів, в яких молодь сприймається як єдине ціле. Але молодь, як і люди різного віку, досить відрізняються один від одного. Ціннісні орієнтації явище динамічне, оскільки кожне нове покоління засвоює цінності попереднього покоління крізь призму власного сприйняття, додаючи власні цінності. Звичайно, процес зміни ціннісних орієнтацій безпосередньо пов'язаний зі змінами в економічному, культурному, політичному та інших сферах життя суспільства певної країни. Молодь останнього десятиріччя XX ст. і початку XXI ст. опинились, так би мовити, у двоякій ситуації: з одного

боку, це покоління ще виховувались на «старих» засадах, а з іншого – в доросле життя воно вступає за нових умов, які вимагають відмови від багато чого засвоєного раніше. «Не спрацьовують» колективістські ідеали (все більше - індивідуалістичні); став непрестижним ряд професій, які раніше поважались та вважались суспільно корисними, змінилось ставлення до своєї батьківщині. Відтак стає очевидним розрив між поколіннями сучасного суспільства. Сьогодні ЗМІ контролюють значну частину дозвілля молодіжної аудиторії та виступають важливим інструментом формування соціальних настанов, ціннісних орієнтацій молоді. Відповідальність за те, що нинішнє покоління росте такими готовими споживачами, в більшості своєї лежить на засобах масової інформації. Сьогоднішня молодь, як ніколи раніше, росте в атмосфері пресингу реклами та ЗМІ. Як правило, молодь скептично ставиться до того, що їм кажуть. Вони гублять наївність й починають вірити в те, що бачать власними очима, а не в те, що їм розповідають. Вони навчаються розпізнавати фальшиві обіцянки, відокремлювати пусті слова від реальних дій, помічати лицемірство й не путати їх з правдою й з істинними бажанням допомогти [1].

Згідно з дослідженнями, основні пріоритети сучасної молоді - це добробут, кар'єра, фінансова незалежність від старших, сім'я, свобода.

У дослідженні, проведеним Запорізьким управлінням у справах сім'ї, молоді та спорту цінності вивчались за допомогою запитань: „Що, на Вашу думку, представляє найбільшу цінність у житті?” „Гарне життя, це...”. Аналіз отриманих результатів дозволяє зробити наступні висновки:

Самим цінним для молоді є здоров'я, при чому як для дівчат, так і для юнаків. Дівчата більшою мірою орієнтовані на сімейні цінності, на другому місці для юнаків – добре заробляти, а для дівчат - сім'я. Такі норми традиційного суспільства. Для дівчат однаково важливо добре заробляти і самоудосконалюватись. Юнаки в більшій мірі, ніж дівчата орієнтовані на матеріальні блага. Але, незважаючи на це, 30% респондентів чоловічої статі серед своїх головних цінностей відзначили сім'ю та виховання дітей, ця цінність для них важливіше цінності самовдосконалення. Юнаки в плані ціннісних орієнтацій менш схожі один на одного, ніж дівчата. Серед юнаків більше, ніж серед дівчат як тих, хто орієнтований на розваги, так і тих, хто орієнтований на чесну працю.

Отже, основними цінностями для дівчат є здоров'я, сім'я, самовдосконалення. Для юнаків це здоров'я, можливість добре заробляти, сім'я.

Окремо, слід враховувати групу, для якої важливі дозвілля, творчість, таких біля 10%. Позитивним моментом у структурі ціннісних орієнтацій молоді є орієнтація на саморозвиток, понад 25% опитаних вважають його важливим для себе. Дещо відрізняються ціннісні орієнтації міських і сільських мешканців. Для перших, здоров'я, більш цінне, ніж для других. При цьому чесна праця і повага оточуючих була відсунута далеко в кінець списку. Проте, серед сільських мешканців

більше віруючих, ніж серед міських. Цікаві вікові відмінності і в ціннісних орієнтаціях. Для молодших більше, ніж для доросліших важливі свобода, творчість і як не дивно, здоров'є. Для 26-35 літніх юнаків і дівчат важливі здоров'я і сім'я, виховання дітей, а для 21-25 літньої молоді питання великого заробітку і спілкування з коханою людиною є більш актуальним, ніж для інших вікових категорій.

Як ми бачимо, сьогодні переважають особистісні пріоритети – сім'я, друзі, житлові умови, робота, власне здоров'я. Це важлива тенденція, що характеризує зміни ціннісних орієнтацій молоді – відверта перевага індивідуалізму, акцент на особистісно-сімейних інтересах. Якщо раніше такі цінності, як „повага оточуючих”, гарні стосунки в колективі”, „повага інших” посідали 2-3 місце в ієрархії цінностей, то зараз зовсім інша ситуація. Високо цінується тільки те, що безпосередньо пов'язане з особистістю (друзі, сім'я), а не з колективом чи суспільством. Це свідчить, що знижується значимість суспільства в житті окремої людини та зростає індивідуалізм. Для більшості молоді стійким базисом існування особистості може бути тільки особисте життя й індивідуалістські цінності.

Сучасна молодь перебуває в екстремальних умовах: зміни в соціально-економічному складі супроводжуються світовими кризами – кризами ціннісної свідомості, кризою духовності, економічною кризою. Молоді доводиться самій вирішувати, що цінніше – збагачення себе духовним чи набуття високої кваліфікації, що забезпечує можливість адаптуватись до нових умов; заперечення колишніх моральних норм чи гнучкість, пристосування до нової дійсності; повна свобода міжособистісних, міжстатевих взаємовідносин чи сім'я як запорука успішного існування.

Перед усіма соціальними інститутами постає важке завдання: визначити базові цінності, ідеали, норми, які слід покласти в основу формування духовного світу молодої людини. Бо саме в сучасний період, період трансформації соціальних систем, молодь менше уваги звертає на необхідність духовного, культурного розвитку, хоча водночас і не відхиляє його доцільність. Життєві цінності молоді сьогодення визначатимуть спосіб життя завтра.

Отже, у результаті гігантського розвитку в сучасному світі засобів масової комунікації, швидкого і широкого напливу інформації, індивід дістає необмежені можливості вибору різних цінностей, норм і зразків, що не завжди відповідає інтересам суспільства в цілому.

Молодь, яка буде прагнути до вивчення минулого, краще сприйматиме сьогодення, впевнено моделюватиме своє майбутнє. Кожне нове покоління черпає свої норми й засади ідеології і культури свого суспільства, з досвіду попередніх поколінь. Тому ми не можемо створити зовсім нову і оригінальну систему цінностей, спонтанно вироблену сучасною молоддю. Може йтися лише про специфічне для неї

сприйняття і добір вже чинних вартостей, про впливи на власний досвід молоді.

Висновки

Трансформаційні процеси останнього десятиріччя в Україні характеризуються серйозними прорахунками у здійсненні розбудови держави. Ігнорування органами державного управління духовної складової розвитку суспільства призвело до виникнення суперечностей не тільки в духовному житті, але й у соціально-економічному розвитку та політичній сфері, взаємовідносинах між етносами. Як зазначає І.Надольний, без досягнення певного рівня духовності важко сподіватися на прискорення процесів економічного реформування, а без сформованої україноцентристської свідомості з чітко визначеними параметрами духовної культури, мови, традицій, історичної пам'яті, базових національних цінностей складно змінити атмосферу на всіх рівнях суспільного життя. [7,с.32]

Тому перед новою владою в Україні постали важливі завдання щодо подолання економічних, соціальних, правових, політичних, етнічних суперечностей. Але вихідною ланкою усіх цих перетворень має стати духовне оздоровлення нації, оскільки тільки „високий рівень національної самосвідомості і відповідна соціальна і політична активність народу є єдиним справжнім гарантом вирішення всього комплексу назрілих у суспільстві проблем” [10,с.366].

У зв'язку з цим актуальним на сьогодні є створення теоретичної управлінської моделі впливу на формування та розвиток духовних цінностей українського суспільства із чітким визначенням мети, завдань, принципів, напрямів діяльності та основних суб'єктів державного управління, які забезпечуватимуть втілення у суспільне життя цієї моделі.

Управлінський вплив держави на духовну сферу життя суспільства відбувається через здійснення гуманітарної політики. Гуманітарна політика – це система принципів, цілей, механізмів, послідовних заходів, що мають на меті створення умов для соціально-гуманітарного розвитку суспільства, соціальної інтелектуально-духовної безпеки людини й суспільства, реалізацією її соціальних, духовних потреб формування і збагачення творчого потенціалу особи, всебічну самореалізацію її сутнісних сил, соціодинаміку освіти, науки, культури тощо. [13,с.20]. Основними складовими гуманітарної політики є державні освітня і наукова, культурна, мовна, інформаційна, етнонаціональна, релігійна політика, політика у сфері охорони здоров'я, туризму, фізичної культури та спорту.

Головне завдання гуманітарної політики у сфері розвитку духовного життя суспільства полягає в тому, щоб створити умови для найповнішого освоєння людиною багатогранного потенціалу як української, так і світової духовності й культури. Надзвичайно важливе також створення умов для всебічної самореалізації духовно-культурного потенціалу,

сутнісних сил людини, власного духовного світобачення і світосприйняття [13,с.59]

Слід зазначити, що ефективна реалізація державної політики щодо формування та розвитку духовних цінностей можлива лише за умов чіткого визначення суб'єктів та використання конструктивної моделі справляння управлінського впливу, оскільки саме у цій моделі враховані особливості державного управління у духовній сфері українського суспільства.

Отже, зараз українська локальна цивілізація перебуває в перехідному періоді, у зв'язку з цим ми маємо вчити молоде покоління виживати в досить жорстких умовах, і, разом з тим, виховувати своєрідний дух, культуру, мораль і в процесі трансформацій пристосовуватись до нового часу. Провести переоцінку поглядів на життя та цінності, зокрема, духовних. По-перше, духовні цінності людини належать до найдійовіших чинників її поведінки у найширшому значенні цього слова, по-друге, духовна культура людини найповніше проявляється у її взаєминах з іншими людьми, зокрема, у здатності: сприймати людину, якою вона є, і не залишатись байдужою до неї; розуміти людину, тобто виявляти симпатію до тих, хто нас оточує; поважати людину; у випадку потреби допомагати людині; любити людину у християнсько моральному тлумаченні цього поняття.

В наш час – час пошуку нових орієнтирів, та в процесі формування особистості, актуальною залишається проблема естетичної вихованості молоді, яка є однією з духовних цінностей.

Значущість цінностей буде зростати тільки тоді, коли буде взаємозв'язок усіх цінностей в одній системі духовності, яка сформує особистість та її суть у трансформаційному суспільстві.

Перспективи подальших наукових досліджень: аналіз дослідження проблеми духовної культури і ціннісних орієнтацій зарубіжними авторами; пошук причин занепаду духовності у суспільстві.

Джерела

1. Артемонова Т. Основні духовні пріоритети студентської молоді: напрями трансформації // Вища освіта України, №1 – 2008. – с.72-75
2. Бех В. Гуманітарний розвиток країни: внутрішня політика держави у сучасному глобалізованому світі // Державна політика в гуманітарній сфері (матеріали круглого столу). – Івано-Франківськ, 2001. с.3-9.
3. Воронкова В.Г. Метафізичні виміри людського побуття (проблеми людини на зломі тисячоліть) – Запоріжжя, 1999. – 173 с.
4. Караульна Н. Духовність: сфера сутності чи існування людини? // Вісник НАН України, N11 – 2002 – 18-22с.
5. Кононенко В. Державна політика в гуманітарній освіті // Державна політика в гуманітарній сфері: Матеріали круглого столу. – Івано-Франківськ, 2001. – с.10-14

6. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз / В.Андрущенко, Л.Губерський, М.Михальченко. – К.: Знання України, 2002. -578с.
7. Надольний І. Соціально-гуманістичний потенціал національної свідомості // Державне управління в Україні: реалії та перспективи: Зб. Наук.пр. /За загюред. В.Лугового, В.Князева. – К.:Вид-во НАДУ, 2005. – с. 29-34
8. Огнев'юк В. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку. – К.: Знання України, 2003. - 450с.
- 9.Програма діяльності Кабінету Міністрів України „Назустріч людям”// Сайт Верховної Ради України// www.rada.gov.ua
10. Ситник П. Духовність як рушійна сила суспільного розвитку // Державне управління в Україні: реалії та перспективи: Зб.наук.пр. / за заг.ред. В.Лугового, В.Князева. – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – с.363-367.
11. Сільська молодь України: стан, проблеми та шляхи їх вирішення: щорічна доповідь Президента України, Верховної Ради України, Кабінети Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2006р.) –К.: Державний інститут проблем сім'ї та молоді,2007. – с.113
12. Скотний В. Філософія освіти: екзистенція ірраціонального в раціональному. – Дрогобич: Вимір, 2004.- с.327
13. Скуратівський В., Трощанський В., Чукут С. Гуманітарна політика в Україні: Навч.посіб. – К.:Міленіум, 2002. – 324с.
14. Чукут С. Реалізація державної культурної політики як пріоритетний напрям розвитку гуманітарної сфери // Україна: поступ у ХХІ столітті: Наук.-метод.зб./ І.Надольний, В.Ребкало, Н.Нижник та ін. – К.: УАДУ, 2000. – с.200-210.

Стаття надійшла 10.09.09р.